

Janusz Śnihur

Uniwersytet Zielonogórski

ZAKRES FUNKCJONOWANIA SYSTEMU HACCP NA PRZYKŁADZIE ZAKŁADÓW JAJCZARSKICH „OVOPOL” SP. Z O.O. W NOWEJ SOLI

1. Wstęp

Po wejściu Polski do Unii Europejskiej wszystkie podmioty gospodarcze stanęły przed wyzwaniem dostosowania swoich produktów, usług i metod działania do wymagań unijnych. Zwykle te dostosowania są związane z zaangażowaniem znacznych środków pieniężnych, co dla firm z sektora MŚP bywa w wielu przypadkach znaczną barierą (Janiuk 2004, s. 14-15). Dodatkowe koszty to np. zakup wymaganych w Unii systemów (jak HACCP¹ w sektorze spożywczym), uzyskanie certyfikatów jakości, zmiana linii produkcyjnych czy wprowadzenie dodatkowych oznaczeń na opakowaniach. Aby pomóc polskim firmom dostosować się do obowiązujących regulacji, Unia Europejska uruchomiła szereg funduszy wspierających przedsiębiorców w realizacji nowych inwestycji. W ramach programów z funduszy strukturalnych małe i średnie przedsiębiorstwa za pośrednictwem Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) (www.parp.gov.pl 10.06.2004) mogą korzystać z różnych form pomocy finansowej. Większość dotacji udzielanych przez PARP to pomoc przeznaczona na dofinansowanie inwestycji, szkoleń, usług doradczych i informacyjnych. Dotyczy to także wdrożenia niezbędnych systemów kontroli i obowiązujących w danych sektorach norm i standardów. Takim systemem jest HACCP, dotyczący sektora spożywczego. Program polega na identyfikowaniu, ocenie i kontroli zagrożeń istotnych dla bezpieczeństwa żywności. Niniejszy artykuł poświęcono procesowi identyfikacji problemów i uwarunkowań wdrażania systemu HACCP. Na przykładzie Zakładów Jajczarskich „OVOPOL”

---

¹HACCP (Hazard Analyses Critical Control Point) stanowi skrót systemu zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego żywności, czyli analiza zagrożeń i krytyczne punkty kontrolne.

sp. z o. o. w Nowej Soli w województwie lubuskim przedstawiono zakres wdrażania systemu HACCP.

2. HACCP – system zapewnienia bezpieczeństwa żywności na wspólnym rynku europejskim

Obowiązek wdrożenia systemu HACCP przez firmy sektora spożywczego jest wynikiem przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Zgodnie z Ustawą z dnia 30 października 2003 r. o zmianie ustawy o warunkach zdrowotnych żywności i żywienia oraz niektórych innych ustaw (DzU 03.208.2020.) polskie firmy sektora żywnościowego miały obowiązek rozpoczęcia wdrażania systemu HACCP po 1 maja 2004 r. Głównym celem działania HACCP jest wyeliminowanie wszelkich potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa żywności na wszystkich etapach: od hodowli (uprawy), przez produkcję i dystrybucję po sprzedaż finalną. Celem systemu dla całego sektora jest również ujednoczenie zasad kontroli działania jego jednostek i harmonizacja stosowanych norm. Jest to istotny warunek pełnej realizacji fundamentalnej wolności wspólnego rynku europejskiego, jaką stanowi swobodny przepływ dóbr. Jednym z głównych powodów wdrażania systemu jest niebezpieczeństwo spożywania przez człowieka żywności, która może negatywnie oddziaływać na jego zdrowie. Postęp cywilizacyjny niesie ze sobą zarówno wiele dogodności, jak i niedogodności, jak choćby zmiana stylu życia, coraz większy pośpiech, jedzenie w przypadkowych miejscach. W związku z tym konsumenci są coraz częściej narażeni na uleganie zakażeniom i zatruciom pokarmowym. Aby zapewnić wysoką jakość zdrowotną żywności w każdym miejscu i czasie, wszystkie elementy łańcucha żywnościowego muszą tworzyć całość. Oznacza to objęcie ich działaniami systemowymi, polegającymi na wyszukiwaniu czynników obniżających ich jakość i zapobieganiu im (*Prawo...* 2000, s. 45). W celu właściwego wyznaczenia tych czynników należy zastosować w firmie zasady HACCP. Przygotowuje się je w następujący sposób:

- 1) **wyznaczając zagrożenia**, czyli potencjalne przyczyny naruszenia bezpieczeństwa produkcji w procesie produkcji żywności,
- 2) **analizując zagrożenia**, czyli oceniając oznaczenia i stopień zagrożenia oraz prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka,
- 3) **wyznaczając krytyczne punkty kontroli (CCP)** określone poprzez surowce, dodatki, miejsca, procedury, etapy procesu produkcyjnego, które źle kontrolowane mogą stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa zdrowotnego żywności i zdrowia konsumenta,
- 4) **określając niebezpieczeństwo (ryzyko)**, czyli prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia,
- 5) **wyznaczając kryteria**, czyli cechy o charakterze fizycznym, chemicznym, biologicznym, określające wartości mierzalne lub obserwowalne,
- 6) **monitorując**, czyli sprawdzając efektywność kontroli w każdym punkcie krytycznym,

7) **weryfikując**, czyli sprawdzając ogólną efektywność systemu (*Prawo...* 2000, s. 46).

W celu większego ułatwienia firmom implementacji systemu HACCP możliwe jest dokładniejsze rozpisanie kolejnych etapów jego wdrażania w konkretnej firmie produkcyjnej z uwagi na jej specyfikę procesów technologicznych i dystrybucyjnych. Bardzo ważnym elementem systemu są tzw. dobre praktyki produkcyjna i higieniczna (GMP). Jest to połączenie efektywnych procedur produkcyjnych oraz skutecznej kontroli i nadzoru personelu, co gwarantuje, że wyprodukowane wyroby spełniają ustalone wcześniej wymagania jakościowe. Jedynym dokumentem w Polsce, którego treść przypomina sposób pisania kodeksów dobrej praktyki produkcyjnej, jest Rozporządzenie ministra zdrowia z 28 lutego 2000 r. w sprawie warunków sanitarnych oraz zasad przestrzegania higieny przy produkcji i obrocie środkami spożywczymi, używkami i substancjami dodatkowymi dozwolonymi (DzU 2000 nr 30, poz. 377).

3. Charakterystyka podstawowych zagrożeń w produkcji żywności

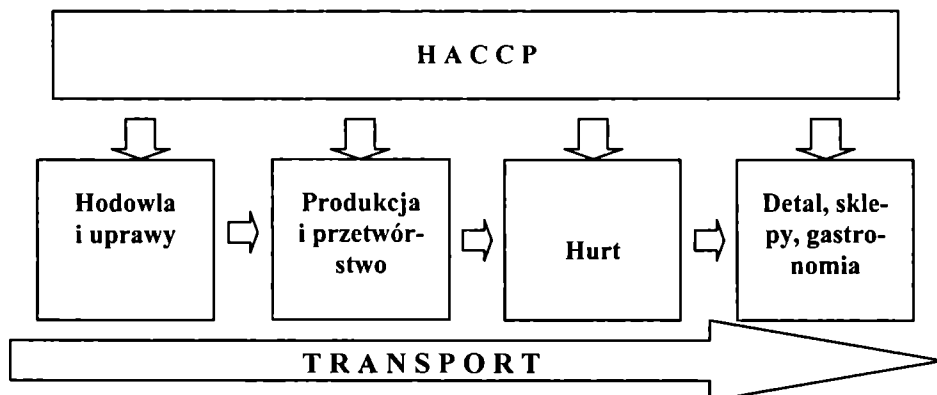
Zagrożenie w systemie HACCP jest definiowane jako jakakolwiek możliwość mogąca być potencjalnie przyczyną naruszenia bezpieczeństwa w procesie produkcji żywności. Wyróżnia się zagrożenia: biologiczne, chemiczne, fizyczne i pozostałe wpływające na higienę produkcji.

Rodzaje zagrożeń			
biologiczne	fizyczne	chemiczne	wpływające na higienę produkcji
Rozwój drobnoustrojów, zła temperatura i kwasowość, zawartość wody, mikroflora antagonistyczna, stosowanie i dawkowanie konserwantów, dawkowanie promieniowania, stężenie środków myjących, dezynfekujących, higiena personelu (GHP), surowce, dodatki, powstawanie i przenikanie toksyn roślinnych i pleśniowych, pasożyty	Higiena (ubiór, biżuteria, rzeczy osobiste), stan pomieszczeń i urządzeń, opakowania i sprzęt pomocniczy, szkodniki na terenie zakładu – dezynfekcja, deratyzacja	Dostawy, przechowywanie surowca i dodatków, materiały pomocnicze, w tym opakowania na farby, powłoki, surowce ujmujące m.in. ewentualne pozostałości pestycydów i nawozów, ilości wprowadzanych dodatków chemicznych dozwolonych, mycie, dezynfekcja i płukanie – papierki wskaźnikowe, ph-metr, kontrola pracowników (głównie z uwagi na kosmetyki, ubranie, papierosy)	Kontrola wszystkich opisanych obok zagrożeń łącznie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wytycznych HACCP.

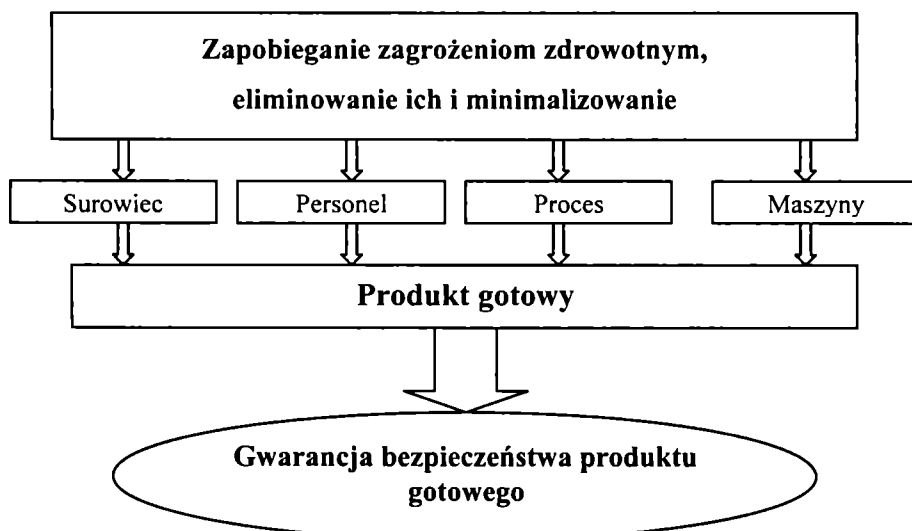
4. Obszary stosowania norm HACCP

Na rys. 1 pokazano wpływ systemu HACCP na kolejne elementy rynku spożywczego oraz ważną rolę hurtu i transportu. Nietrudno zauważyć, że w dobie globalizacji i otwartego rynku, którego nieodłącznym elementem jest zakup dóbr pochodzących z innego rejonu geograficznego, podyktowany często względami ekonomicznymi, głównym wyzwaniem – poza wysoką jakością produktu – staje się zadbanie, aby we właściwych warunkach trafił on do konsumenta. Wprowadzenie jednorodnych uregulowań dla całego unijnego rynku wewnętrznego jest jednym z ważniejszych aspektów zapewnienia konsumentowi bezpieczeństwa zdrowotnego żywności, m.in. przez jednolity system kontroli standardów dotyczących sektora spożywczego.

Rys. 1. Wpływ systemu HACCP na poszczególne elementy rynku spożywczego

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 2. Zakres stosowania norm HACCP w Zakładach Jajczarskich „OVOPOL” sp. z o.o. w Nowej Soli

Źródło: opracowanie własne.

4. Proces wdrażania systemu HACCP przez spożywcze firmy produkcyjne

Etap 1. Przygotowanie do opracowania systemu.

1. Zatwierdzenie harmonogramu wdrożenia systemu HACCP.
2. Powołanie zespołu ds. HACCP, formułowanie polityki jakości, określenie odpowiedzialności pracowników.
3. Szkolenie zarządu, kierownictwa oraz zespołu ds. HACCP z zasad systemu HACCP.
4. Opracowanie zakładowego kodeksu dobrej polityki produkcyjnej (GMP).

Etap 2. Opracowanie dokumentacji systemu.

1. Opracowanie procedur, instrukcji i formularzy:
  - ustalenie zasad tworzenia dokumentacji systemu i przechowywania zapisów,
  - opisanie produktu,
  - określenie przeznaczenia produktu,
  - sporządzenie schematu technologicznego zawierającego wszystkie etapy procesu technologicznego,
  - zweryfikowanie schematu technologicznego w praktyce,
  - analiza zagrożeń,
  - ustalenie krytycznych punktów kontrolnych (CCP),
  - ustalenie limitów krytycznych parametrów dla każdego CCP i określenie tolerancji,
  - ustalenie systemu monitorowania dla każdego CCP,
  - ustalenie działań korygujących w przypadku niespełnienia wartości parametrów krytycznych,
  - określenie zasad weryfikacji systemu.
2. Opracowanie i wydanie Księgi jakości.
3. Ustalenie kompetencji i obowiązków w zakresie jakości w zakładzie.

Etap 3. Uruchomienie i wdrożenie systemu.

1. Szkolenie personelu.
2. Szkolenie audytorów wewnętrznych.
3. Przeprowadzenie audytów wewnętrznych.
4. Przegląd systemu przez kierownictwo.
5. Modyfikacja dokumentów systemowych.

Etap 4. Uzyskanie certyfikatu.

1. Przygotowanie wniosku o certyfikację.
2. Szkolenia przygotowawcze do certyfikacji.
3. Przygotowanie zakładu do certyfikacji.
4. Audyt zewnętrzny certyfikujący².

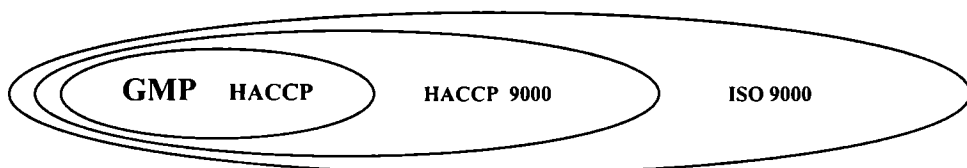
Znaczną część implementacji systemu HACCP stanowi opracowywanie i przygotowywanie całej dokumentacji. Prawidłowe prowadzenie dokumentacji jest bo-

---

² Opracowanie na podstawie dokumentacji wewnętrznej Zakładów Jajczarskich „OVOPOL” sp. z o.o. w Nowej Soli.

wiem nieodłącznym elementem właściwego funkcjonowania systemu w przedsiębiorstwie.

6. Ważniejsze obszary i systemy wdrożeń w Zakładach Jajczarskich „OVOPOL” sp. z o.o. w Nowej Soli

Rys. 3. Obszary wymagań i kolejność wdrożeń

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zakładów Jajczarskich „OVOPOL” sp. z o.o. w Nowej Soli.

1. Kontrola w obszarze pozyskanego surowca.
2. Ocena i stosowanie systemu na fermach.
3. Kontrola w obszarze tworzenia produktu gotowego.
4. Stosowanie systemu HACCP w odniesieniu do personelu.
5. Higiena produkcji.
6. Obszary procedur HACCP w procesach produkcji.

7. Korzyści z implementacji systemu norm HACCP w Zakładach Jajczarskich „OVOPOL” sp. z o. o.

Zakład jest największym w Polsce producentem proszkowych artykułów z jaj kurzych (dzienny przerób to ok. 2 mln jaj, dzienna zdolność suszenia jaj płynnych to 50 ton; produkcja w roku 2003 w przeliczeniu na proszek wyniosła – 2800 ton, w przeliczeniu na produkty płynne – 11 500 ton). Rynek zbytu wyprodukowanych przetworów obejmuje wszystkie województwa w kraju oraz rynki zagraniczne, a głównie: Belgię, Holandię, Ukrainę, Litwę, Łotwę i Japonię. Eksport firmy stanowi 30% produkcji. Firma jest dostawcą produktów dla przemysłu cukierniczego, piekarniczego, przetwórstwa mięsnego. Zaopatruje takie przedsiębiorstwa, jak: Winia-ry, Liesner, Społem, Wedel, Motyl, Delekta, Gerber, Cadbury, Danone, Unilever, Zott, gdyż jej produkty są zastosowane w produkcji pieczywa, makaronów, ciast, słodyczy, majonezów, sosów, wyrobów mięsnych.

Nowoczesna technologia, świeży i dobrej jakości surowiec, ciągła i szczegółowa kontrola (w ramach systemu HACCP), pełna certyfikacja metod i stosowanych materiałów są gwarantem zdrowotności, dobrej jakości i trwałości produktów, co w pełni zaspokaja oczekiwania klientów w tym sektorze.

Tak więc wysokiej jakości produkty decydują o osiągnięciu przewagi konkurencyjnej na rynku. Jednakże mimo wzrostu jakości produktu posiadającego HACCP, trudno jest określić bezpośredni wpływ implementowanego systemu na marketing czy sprzedaż. Wynika to m.in. z krótkiego okresu funkcjonowania systemu na polskim rynku. Można przypuszczać, że informacja o systemie HACCP zamieszczona

na produkcie jest dla pewnej grupy konsumentów kwestią decydującą o zakupie. Dotyczy to konsumentów, którzy chcą, aby spożywane przez nich produkty miały wszelkiego rodzaju certyfikaty i atesty. Taka postawa konsumentów wynika ze zmieniającej się, wraz z poziomem życia, hierarchii wartości. Produkty żywnościowe zaspokajają – poza podstawową potrzebą zaspokojenia głodu – również potrzeby indywidualne, takie jak uznanie czy samorealizacja. Zjawisko to jest związane z piramidą hierarchii potrzeb Maslowa (Stoner 2001, s. 432). Zgodnie z nią do najbardziej podstawowych potrzeb należą potrzeby fizjologiczne, takie jak m.in. spożywanie posiłków. W dalszej kolejności stoją poczucie bezpieczeństwa, przynależności, uznania i wreszcie samorealizacja. Konsument, który osiągnął wyższy poziom życia, kierują się potrzebami wyższego rzędu, a o ich konsumpcyjnych preferencjach coraz częściej decydują aspekty bezpieczeństwa i zdrowotności produktów. Dotyczy to przede wszystkim społeczeństw zamożnych, w których konsument – poza zaspokojeniem elementarnych potrzeb – może sobie pozwolić na pewnego rodzaju zakupy dla przyjemności i zainteresowanie produktami o tzw. większym stopniu przetworzenia, czyli lepiej opakowanymi, posiadającymi więcej atestów itp.

„OVOPOL” sp. z o. o. należy do najnowocześniejszych firm branży przetwórstwa jajczarskiego, a jej doświadczenie i wprowadzane usprawnienia technologiczne i normatywne gwarantują niezachwianą i wzrastającą pozycję na rynku.

Literatura

„Dziennik Ustaw” 2000, nr 30, poz. 377.

Janiuk I., *Strategiczne dostosowanie polskich małych i średnich przedsiębiorstw do konkurencji europejskiej*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2004.

Prawo żywnościowe Unii Europejskiej, red. E. Nitecka, M. Obiedziński, Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa, Warszawa 2000.

Stoner J.A., Freeman R.E., Gilbert Jr. D.R., *Kierowanie*, PWE, Warszawa 2001.

www.sejm.gov.pl (15.06.2004).

www.parp.gov.pl (15.06.2004).

RANGE OF FUNCTIONING OF HACCP SYSTEM ON THE EXAMPLE OF „OVOPOL” LTD. NOWA SOL

Summary

Integration process, new markets and expectations of purchasers force fitting the process of fabricating for norms assuring the highest quality. The article presents a process and range of application of system of HACCP norm in food industry.